
Ile historii potrzeba na lekcji języka niemieckiego? Rola treści historycznych w procesie uczenia się i nauczania języka niemieckiego

How much history is needed in classes of German as a foreign language? The role of historical content in the process of learning and teaching German

Marta Trzybulska
Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu

Abstrakt

Język jest używany zawsze w społeczno-kulturowym kontekście. Jest on elementem kultury, dlatego niemożliwe jest efektywne nauczanie i uczenie się języka obcego bez uwzględnienia treści krajoznawczych. Krajoznawstwo jako dyscyplina pokrewna glottodydaktyce ma charakter interdyscyplinarny i wykazuje szereg powiązań z innymi dziedzinami wiedzy, których przedmiotem badań jest człowiek i otaczające go środowisko m.in. z historią. Artykuł ma na celu przedstawienie historii jako dyscypliny pomocniczej krajoznawstwa, wskazanie na jej rolę w procesie glottodydaktycznym oraz możliwe kryteria doboru treści historycznych. W dalszej części zostaną zaprezentowane wyniki ankiety przeprowadzonej wśród uczniów klas trzecich liceum, dotyczącej znaczenia treści historycznych podczas lekcji języka niemieckiego.

Słowa kluczowe: krajoznawstwo, uczenie się i nauczanie języka obcego, treści historyczne.

Abstract

Language is always used in a socio-cultural context. It is a part of culture; therefore, it is impossible to teach and learn a foreign language excluding knowledge about culture and society. Culture and society studies as an auxiliary discipline of glottodidactics have an interdisciplinary character. They are connected with other fields focused on human and their surroundings, including history. This article aims to show history as an auxiliary discipline of culture and society studies, its role in learning and teaching process and possible criteria of historical contents selection. Also, the results of a questionnaire filled out by students of third grades of high school on the meaning of historical contents during German as a foreign language lessons will be presented.

Key words: culture and society studies, foreign language learning and teaching, historical contents.

Historia jako dyscyplina pomocnicza krajoznawstwa

Pytanie o pozycję historii na lekcji języka obcego wpisuje się w nurt dyskusji na temat roli i sposobów nauczania treści krajoznawczych (niem. *Landeskunde*) w procesie kształcenia językowego. Krajoznawstwo jako dyscyplina¹ pokrewna glottodydaktyce ma charakter interdyscyplinarny, a tym samym wykazuje szereg powiązań z innymi dziedzinami wiedzy, których przedmiotem badań jest człowiek i otaczające go środowisko, m.in. z geografią, socjologią, ekonomią czy historią. Mając świadomość, iż działanie językowe odbywa się zawsze w kontekście społeczno-kulturowym, a sam język jest elementem kultury, nie sposób wyobrazić sobie obecnie efektyw-

1 O ile inne dziedziny pokrewne, np. językoznawstwo, psycholingwistyka posiadają niekwestionowany status samodzielnych dyscyplin naukowych, o tyle wciąż toczy się spór o to, czy krajoznawstwo (wiedza o kraju) może być postrzegane w kategorii niezależnej dyscypliny naukowej czy jedynie ma być swego rodzaju zasadą realizowaną w procesie uczenia się i nauczania języka obcego, czy też jedynie określeniem na pewien zbiór informacji o danym kraju. W literaturze przedmiotu wciąż jeszcze brak jednolitej terminologii na niemieckie określenie *Landeskunde*. Najczęściej tłumaczy się je jako krajoznawstwo lub wiedza o kraju (przypis autora).

nego uczenia się i nauczania języków obcych bez uwzględnienia treści krajoznawczych.

Nie ulega wątpliwości, że historia², zajmuje ważną pozycję wśród innych dyscyplin pomocniczych krajoznawstwa. Należy jednocześnie przypomnieć, iż działania zmierzające do włączenia treści historycznych w proces uczenia się i nauczania języka mają niedługą tradycję w praktyce dydaktycznej. Wynika to przed wszystkim z faktu, iż wcześniejsze podejścia w krajoznawstwie, poprzez ustanawianie zbyt wąskiej definicji kultury, wykluczały niejako uwzględnianie treści historycznych. W podejściu kognitywnym kulturę pojmowano jako literaturę i sztukę „wysoką”. Z kolei w podejściu komunikacyjnym definiowano ją jako zjawiska życia codziennego (Weiman & Hosch, 1993: 516). Dopiero dzięki podejściu interkulturowemu zrozumiano, że poznawanie innej kultury bez znajomości choćby podstawowych treści historycznych jest ostatecznie niepełne, a włączenie tematyki historycznej w proces uczenia się i nauczania języka umożliwia zrozumienie wielu aktualnych zjawisk i wydarzeń (Schmidt & Schmidt, 2007: 418). Mając to na uwadze, można stwierdzić, że relacja pomiędzy krajoznawstwem a historią ma charakter pragmatyczny. Krajoznawstwo posługuje się nią jako dyscypliną pomocniczą, by połączyć przeszłość ze współczesnością.

Rola treści historycznych w procesie glottodydaktycznym

Podczas lekcji języka obcego teraźniejszość jest dla krajoznawstwa punktem odniesienia. Zaznajamianie uczniów z treściami krajoznawczymi ma na celu m.in. zmniejszenie bądź przewyciężenie dystansu między kulturą a rzeczywistością własnego kraju i kraju języka docelowego (Weimann

2 W artykule historia rozumiana jest wg definicji zawartej w encyklopedii Brockhaus (1997: 427) jako przebieg i związek wszystkich wydarzeń w czasie i przestrzeni, proces rozwoju ludzkiego społeczeństwa jako całości i jego indywidualuów, a zatem spłot powiązań między ludźmi od początków ich istnienia aż do bezpośredniej teraźniejszości, w szczególności polityczne, ekonomiczne, ideologiczne, społeczne i kulturowe formowanie się ludzkiej egzystencji (tłumaczenie autora: „Der Ablauf und Zusammenhang des gesamten Geschehens in Zeit und Raum, der Entwicklungsprozess der menschlichen Gesellschaft als Ganzes und ihrer Individuen, also das komplexe Beziehungsgeflecht zwischen den Menschen von den Anfängen ihres Daseins bis zur unmittelbaren Gegenwart, besonders die politische, ökonomische, ideologische, soziale und kulturelle Ausformung der menschlichen Existenz“).

& Hosch, 1991: 137). To właśnie historia jako dziedzina, która przybliżyła epoki i narody, a także stawia pytanie nie tylko o to jak było, lecz także dlaczego tak się działo i jak doszło do stanu obecnego (Winkler, 2011), umożliwia realizację tego zadania. Włączenie historii do procesu glottodydaktycznego może przynieść wiele korzyści. Warto w tym miejscu odnieść się do słów ojca historii Cyncerona, który o historii mawiał, że jest „świadkiem czasów, światłem prawdy, życiem pamięci, nauczycielką życia, zwiastunką przyszłości” (łac. *tetis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuntia vetustatis*) (za: Koselleck, 1975: 641). Niemiecki historyk Nipperdey (1991: 11-23) w swoich esejach korespondował ze słowami rzymskiego filozofa i podkreślał, że historia uczy nas rozumienia obecnej rzeczywistości, dostarczając podstaw do interpretacji zdarzeń na świecie, objaśnia wspomnienia, na podstawie zdarzeń przeszłych pozwala antycypować przyszłość, umożliwia narodom budować swoją tożsamość w oparciu o wspólną przeszłość, dostarcza informacji o tym, kim jest człowiek, pokazując kim był wcześniej i co przeżył. Ten niewątpliwie ogromny potencjał treści historycznych stwarza możliwość realizacji wielu zadań w edukacji językowej. Na podstawowe funkcje historii w procesie glottodydaktycznym wskazuje w sposób następujący 13. teza dokumentu ABCD-Thesen zur Rolle der Landeskunde im Deutschunterricht (1990: 307): „Krajoznawstwo jest w znacznym stopniu też historią w terażniejszości. Stąd wynika konieczność, by na lekcji języka niemieckiego zajmować się także tematami i tekstami historycznymi. Takie tematy powinny udzielać wyjaśnienia odnośnie do związków między przeszłością, terażniejszością a przyszłością, różnych ocen wydarzeń historycznych, jak również historycznego wymiaru tych ocen”³. Z tego postulatu wynika, iż odniesienie się do tematyki historycznej podczas zajęć z języka obcego ma ułatwić orientację w rzeczywistości kraju języka docelowego czy też postrzeganie aktualnych wydarzeń. Włączenie treści historycznych do procesu glottodydaktycznego ma umożliwić zrozumienie codzienności, kultury obcego kraju oraz udzielić odpowiedzi

3 Tłum. autora: „Landeskunde ist in hohem Maße auch Geschichte im Gegenwärtigen. Daraus ergibt sich die Notwendigkeit, auch historische Themen und Texte im Deutschunterricht zu behandeln. Solche Themen sollten Aufschluß geben über den Zusammenhang von Vergangenheit, Gegenwart und Zukunft, über unterschiedliche Bewertungen sowie über die Geschichtlichkeit der Bewertung selbst.“

na pytania: dlaczego i w jaki sposób doszło do obecnej sytuacji (Maijala, 2006: 16). Z drugiej strony dostarcza ono również okazji do dyskusji na temat opinii czy ocen dotyczących różnych wydarzeń historycznych, dzięki czemu umożliwia wsparcie i rozwój relatywistycznego i refleksyjnego myślenia przejawiającego się m.in. w kształtowaniu świadomości własnych przekonań i lepszej komunikacji z innymi (Koreik, 1995: 53).

W literaturze przedmiotu podkreśla się niejednokrotnie, by nie ograniczać omawiania tematów historycznych podczas zajęć z języka obcego jedynie do przekazywania faktów i dat. Budowanie wiedzy historycznej uczniów w procesie glottodydaktycznym nie powinno być celem samym w sobie, lecz środkiem do celu (niemniej jednak, ma ono również istotne znaczenie). Zdobyte w ten sposób informacje mogą pomóc w rozwoju zdolności postrzegania rzeczywistości, wzmocnić chęć poznania obcych realiów, dać podstawę do porównania kultur, rewizji stereotypów i uprzedzeń, budowania postawy otwartości względem obcej kultury i w ten sposób wesprzeć kształtowanie się kompetencji interkulturowej. Dodatkowo historia, dzięki temu, że może stać się inspirującym przedmiotem rozmowy, przyczynia się do rozwoju kompetencji komunikacyjnej (Lenger-Sidiropoulou, 2008: 29). Dobrym przykładem są tu wątki historyczne zawierające luki, które stwarzają szansę na kreatywne działania językowe. Podczas zajęć z języka obcego można podjąć próbę ich wypełnienia (Schrader, 2003: 197).

Nie jest łatwo ocenić, na ile możliwe jest powodzenie w realizacji tych zadań. Należy jednak pamiętać, że zależy ono w dużej mierze m.in. od kompetencji nauczyciela, motywacji, zaangażowania oraz wiedzy uczniów i nauczyciela, doboru tematów i materiałów czy sposobu przekazu.

Wybór treści historycznych i sposób ich prezentacji

Pomimo rosnącego zainteresowania tym aspektem kształcenia krajoznawczego, wciąż jeszcze wiele trudności przysparza praktyczne włączenie treści historycznych w proces glottodydaktyczny. Może być to spowodowane nieświadomością ich znaczenia w procesie kształcenia językowego i kryteriów doboru materiału, mnogością źródeł, problemami związanymi z ich dydaktyzacją czy też niewystarczającymi podstawami merytorycznymi wśród uczniów i nauczycieli (Schmidt & Schmidt, 2007: 420).

Niewątpliwie dobór tematyki może silnie determinować powodzenie w pracy z treściami historycznymi w procesie uczenia się i nauczania języka obcego. Zaleca się, by przy selekcji tematów i pomocy dydaktycznych rozważyć, na ile możliwe stanie się objaśnienie aktualnej rzeczywistości za ich pośrednictwem, a zatem uwzględnić ich istotność dla wyjaśnienia teraźniejszości, powiązanie ze współczesnością (Koreik, 1995: 63). Jak wspomniano wyżej, współczesne realia stanowią w dydaktyce krajoznawstwa punkt wyjścia. Stwarza to szansę, by wzbudzić wśród uczniów zainteresowanie historią, ukazując im jak dzięki wiedzy o przeszłości mogą lepiej zrozumieć otaczający ich świat⁴ (Weimann & Hosch, 1991: 137). Nie bez znaczenia przy wyborze treści jest również miejsce nauczania, pochodzenie uczniów, narodowa homo — lub heterogeniczność grupy. Tam gdzie np. w wyniku bliskości położenia geograficznego, działań wojennych czy kolonizacji dochodziło do splotu dziejów państw, te wspólne fragmenty historii również powinny zostać włączone w program kształcenia krajoznawczego. Poza tym na wybór treści i materiałów mogą wpływać takie czynniki, jak motywacja uczniów do uczenia się historii i języka, poziom językowy uczniów, wiek, kwalifikacje zawodowe nauczyciela, znajomość historii wśród uczniów czy także możliwości przedstawienia danego zagadnienia i ujęcia w formie materiału dydaktycznego (Koreik, 2001: 1273).

Źródła historyczne są tak różnorodne i liczne, że trudno wymienić je wszystkie. Do tych najczęstszych należą: źródła tekstowe (np. akta, dzienniki, zeznania świadków, biografie, listy, kroniki, ulotki, gazety, dzieła literackie czy wreszcie e-mail, blog lub strony internetowe), źródła dźwiękowe (np. nagrania zeznań, wywiadów z naocznymi świadkami wydarzeń, audycje radiowe, piosenki), źródła wizualne (np. znaczki, monety, kartki pocztowe, mapy, fotografie, rzeźby, obrazy, pomniki, ilustracje, plakaty) oraz źródła audiowizualne (np. audycje telewizyjne, filmy, nagrania video) (Erdmenger, 1996: 7-10).

4 Dla potrzeb nauki języka niemieckiego mogą to być takie tematy, jak np. podział i zjednoczenie Niemiec po II wojnie światowej, wojna trzydziestoletnia np. by zrozumieć genezę powstania krajów związkowych, strukturę wyznaniową w społeczeństwie (przypis autora)

Historia krajów niemieckojęzycznych na lekcji języka niemieckiego — prezentacja wyników ankiety

W ostatniej dekadzie, w szczególności w obszarze nauczania języka niemieckiego jako obcego, można zauważyć wzrost zainteresowania tematyką treści historycznych w procesie uczenia się i nauczania języka obcego, w szczególności w odniesieniu do miejsc pamięci (niem. *Erinnerungsorte*). Na gruncie polskim to zagadnienie jest wciąż bardzo słabo rozpoznane. Ten stan rzeczy stanowił główny bodziec do przeprowadzenia badań empirycznych. Miały one na celu udzielenie odpowiedzi na pytania o to: w jakim stopniu i w jaki sposób treści historyczne dotyczące historii krajów niemieckojęzycznych są włączane w proces kształcenia językowego na lekcji języka niemieckiego na poziomie szkoły średniej w Polsce, przy użyciu jakich materiałów dydaktycznych i źródeł historycznych prezentuje się historię, jakie są oczekiwania uczniów odnośnie do omawiania tematów historycznych podczas lekcji języka niemieckiego, jak uczniowie oceniają znaczenie historii, czym dla nich jest historia i czy wykazują zainteresowanie tą dziedziną wiedzy oraz na ile znane są im fakty i postaci z dziejów krajów niemieckojęzycznych.

Jako narzędzie badawcze posłużyła anonimowa ankieta skonstruowana na potrzeby tego badania. Składała się ona z 9 pytań, w tym 3 zamkniętych (pytania nr 3, 4 i 6) i 6 otwartych. Pytania od 1 do 3 dotyczyły ogólnego zainteresowania historią oraz jej znaczenia w życiu, 4 oraz 5 pytały o zainteresowanie historią krajów niemieckojęzycznych oraz o fakty i postaci, pozostałe zaś o sposób prezentowania i zakres treści historycznych podczas zajęć szkolnych z języka niemieckiego oraz o preferencje uczniów związane z tą tematyką.

Ankiety przeprowadzono wśród 76 uczniów trzecich klas liceów ogólnokształcących w Poznaniu (VI Liceum Ogólnokształcące im. Ignacego Paderewskiego — 32 ankiety, III Liceum Ogólnokształcące im. Jana Kantego — 25 ankiet, XXI Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Andersa — 19 ankiet), w których język niemiecki był nauczany jako pierwszy język obcy. Kwestionariusz skierowano do uczniów klas maturalnych, ponieważ dysponują oni najbogatszym doświadczeniem w obszarze szkolnego kształcenia językowego i historycznego, dzięki czemu są w stanie pełniej odnieść

się do swoich doświadczeń. Poniżej zostały zaprezentowane wyniki badania według układu pytań w ankiecie.

1. Co oznacza dla ciebie pojęcie „historia”? Proszę krótko opisać. Zamieszczenie tego pytania w ankiecie miało na celu sprawdzenie, jak uczniowie definiują historię. Mimo iż ankietowani byli proszeni o podanie tylko jednej definicji, niektórzy respondenci objaśnili to pojęcie na kilka różnych sposobów, stąd wynik końcowy w poniższej tabeli nie jest równy 100%.

Definicja historii wg uczniów	% odpowiedzi
nauka o wydarzeniach przeszłych	77%
przedmiot szkolny	11%
nudna nauka	11%
hobby/przedmiot zainteresowania	7%
część naszego życia/dziedzictwo narodowe	7%
wiedza, która wyjaśnia teraźniejszość	5%
daty i wydarzenia	4%
proces zataczający krąg	2%

Tabela 1.
Znaczenie pojęcia historia według ankietowanych

Jak wynika z powyższej tabeli, pojęcie „historia” przez zdecydowaną większość uczniów jest rozumiane jako pewna nauka o wydarzeniach przeszłych, następnie jako przedmiot szkolny oraz nudna nauka. Tylko nieliczni zwracają uwagę na funkcję wyjaśniającą historii.

2. Czy uważasz, że historia jest ważna w życiu? Proszę uzasadnić swoją odpowiedź. W odpowiedzi na to pytanie 90% uczniów udzieliło odpowiedzi pozytywnej, a 10% negatywnej. Poniższa tabela przedstawia uzasadnienia obu wariantów odpowiedzi.

Uzasadnienia odpowiedzi pozytywnej	90%
wyjaśnia teraźniejszość	38%
buduje narodową tożsamość	24%
pozwała uniknąć błędów naszych przodków	21%
wpływa na postrzeganie świata	4%
przypomina o bohaterskich czynach naszych przodków	3%
Uzasadnienia odpowiedzi negatywnej	10%
należy koncentrować się na przyszłości, przeszłość nie ma znaczenia	5%
bezużyteczna wiedza	3%
brak uzasadnienia	2%

Tabela 2.

Argumenty uzasadniające i negujące znaczenie wiedzy historycznej według ankietowanych

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż zdecydowana większość uczniów docenia znaczenie wiedzy historycznej w życiu codziennym i potrafi właściwie zdefiniować jej rolę. 38% uczniów wskazało na wyjaśniającą funkcję historii. Oznacza to, iż są oni świadomi tego, że współczesność jest rezultatem zdarzeń przeszłych, a historia może stanowić kod do zrozumienia wielu zjawisk i wydarzeń teraźniejszych. 24% ankietowanych uzasadniło swoją odpowiedź tym, iż historia pokazuje im korzenie, początki i stadia rozwoju ich narodu, a dzięki temu pomaga budować tożsamość narodową. Kolejnych 21% uczniów wskazało na edukacyjny walor wiedzy historycznej, na historię jako nauczycielkę życia, która pozwala uczyć się na niepowodzeniach przodków i czerpać z ich doświadczeń. Należy podkreślić, iż jedynie 10% zanegowało ważność i przydatność wiedzy historycznej w życiu, co w odniesieniu do całości, jest wynikiem pozytywnym.

3. Czy chętnie uczysz się historii?

To pytanie pokazało, iż pomimo że uczniowie są świadomi roli, jaką odgrywa wiedza historyczna i korzyści wynikających z jej posiadania, nie są zainteresowani nauką tych treści. 55% uczniów udzieliło na to pytanie odpowiedzi negatywnej, a pozostałe 45% odpowiedzi pozytywnej.

4. Czy interesujesz się historią krajów niemieckojęzycznych?

Na to pytanie zdecydowana większość, gdyż aż 84% uczniów, odpowiedziało przecząco a jedynie 16% w sposób twierdzący.

5. Proszę wymienić trzy Twoim zdaniem najważniejsze wydarzenia i postaci z historii Niemiec, Austrii i Szwajcarii.

To pytanie zostało zadane w celu sprawdzenia podstawowej wiedzy uczniów z zakresu historii krajów niemieckojęzycznych. Jak już wspomniano wyżej, wzbogacanie wiedzy historycznej nie jest celem nadrzędnym podczas lekcji języka obcego, niemniej jednak solidne podstawy teoretyczne są kluczowe dla rozwijania kompetencji interkulturowej, dlatego też tak ważnym jest, by wiedza historyczna uczniów była na należytych poziomach. Ankieta pokazała, iż żaden z 76 uczniów nie zdołał poprawnie i kompletnie wykonać tego polecenia. Najmniej trudności przysporzyła ankietowanym część dotycząca historii Niemiec, następnie Austrii, najwięcej zaś Szwajcarii. W przypadku tego kraju żaden z uczniów nie był w stanie wymienić 3 lub 2 postaci oraz faktów. Zaledwie 28% ankietowanych przywołało postać Jana Kalwina, a 17% wymieniło neutralność tego kraju podczas II wojny światowej jako wydarzenie historyczne. Warto jednocześnie zaznaczyć, iż badani uczniowie wskazywali wyłącznie na tę osobę i ten fakt z dziejów Szwajcarii.

W przypadku historii Austrii większą trudnością okazało się wymienienie postaci niż wydarzeń. Żaden z uczniów nie zdołał nazwać trzech znanych osób, a zaledwie 7% wymieniło prawidłowo 3 zdarzenia z dziejów tego kraju. 13% uczniów udzieliło poprawnej odpowiedzi, wymieniając poprawnie po 2 wydarzenia i 12% po 2 nazwiska. Odpowiednio 25% potrafiło nazwać jedno wydarzenie i 21% jedną postać. Ponad połowa uczniów nie udzieliła w tej części żadnej odpowiedzi. Poniższa tabela prezentuje procentowy rozkład udzielonych odpowiedzi:

Wydarzenia z historii Austrii	% odpowiedzi	Postaci z historii Austrii	% odpowiedzi
udział w rozbiorach Polski	26%	Adolf Hitler	39%
Kongres Wiedeński	26%	Wolfgang Amadeusz Mozart	27%

bitwa pod Wiedniem	15%	Franciszek Ferdynand Habsburg	13%
zamach na księcia Franciszka Ferdynanda w Sarajewie	13%	Klemens von Metternich	6%
powstanie monarchii austro-węgierskiej	13%	Józef II	6%
przyłączenie Austrii do Rzeszy	5%	Georg Friedrich Haendel	6%
józefinizm	2%	Franz Kafka	3%

Tabela 3.

Wydarzenia i postaci z historii Austrii wskazane przez uczniów biorących udział w badaniu

Na podstawie tabeli 3. można zauważyć, że uczniowie najczęściej wskazywali na te zdarzenia, które miały bezpośrednie odniesienie do historii Polski. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż Adolf Hitler był najczęściej wymienianą postacią oraz to, iż wśród wymienionych osób znaleźli się wybitni przedstawiciele muzyki (W.A. Mozart, G.F. Haendel) i literatury (Franz Kafka). Postaci wymienione przez uczniów w większości przypadków są głównymi bohaterami wydarzeń, które uczniowie uznali za najważniejsze.

W oparciu o odpowiedzi dotyczące historii Niemiec można stwierdzić, iż ta część przysporzyła uczniom najmniej trudności, co świadczy o tym, iż historia Niemiec jest im najbardziej znana. Aż 40% ankietowanych potrafiło prawidłowo wskazać po 3 wydarzenia i 38% po 3 postaci. 22% uczniów nazwało 2 wydarzenia, a 21% podało 2 postaci i odpowiednio 12% i 17% pytanym wymieniło 1 wydarzenie i 1 postać. Poniższe tabele prezentują procentowy rozkład uzyskanych odpowiedzi.

	%		%
Wydarzenie z historii Niemiec	odpowiedzi	Postaci z historii Niemiec	odpowiedzi
wybuch II wojny światowej	35%	Adolf Hitler	42%
zjednoczenie Niemiec po II wojnie światowej i upadek muru berlińskiego	21%	Marcin Luter	14%
reformacja	10%	Otto von Bismarck	10%
bitwa pod Grunwaldem	5%	Otton III	8%

przegrana I wojna światowa	5%	Ulrich von Jungingen	6%
Zjazd Gnieźnieński	4%	Benedykt XVI	3%
przejęcie władzy przez Adolfa Hitlera	4%	Fryderyk Wilhelm I	3%
podział Niemiec po II wojnie światowej	4%	Joseph Goebbels	3%
uczestnictwo w rozbiorach Polski	4%	Konrad Adenauer	3%
Kulturkampf 1871-1878	3%	Hermann Goering	3%
zjednoczenie Niemiec w 1871	2%	Angela Merkel	2%
hołd pruski	1%	Willy Brandt	2%
I wojna światowa	1%	Albrecht Hohenzollern	2%
pakt o nieagresji z 1939 r.	1%	Heinrich Himmler	2%

Tabela 4.

Wydarzenia i postaci z historii Niemiec wskazane przez uczniów biorących udział w badaniu

Podobnie jak w przypadku historii Austrii, również i tutaj można zaobserwować korelację pomiędzy wymienionymi nazwiskami a wydarzeniami, a także znaczne powiązanie większości wydarzeń i postaci z historią Polski (8 z 14 wymienionych faktów wykazuje bezpośredni związek z dziejami Polski). Daje się także zauważyć wyraźne zróżnicowanie odpowiedzi dotyczących historii Niemiec, co rzeczywiście może świadczyć o tym, iż jest ona znana uczniom znacznie lepiej aniżeli historia Szwajcarii czy Austrii. Niemniej jednak można stwierdzić, że niezwykle długa historia państwa niemieckiego kojarzy się większości ankietowanych z dwunastoma latami rządów nazistów. Nie dziwi fakt, iż wyraźna większość uczniów wskazała jako najważniejszą postać Adolfa Hitlera, a II wojnę światową jako najtragiczniejsze wydarzenie minionego stulecia, które wywarło ogromny wpływ na losy świata i wciąż żyje w pamięci Polaków.

6. Czy na zajęciach z języka niemieckiego w Twojej klasie są omawiane tematy dotyczące historii krajów niemieckojęzycznych?

Pytanie to miało na celu zbadanie, czy tematyka historyczna jest omawiana podczas lekcji języka niemieckiego. Uzyskane wyniki prezentuje poniższa tabela.

Częstotliwość omawiania tematów historycznych na lekcji języka niemieckiego	% odpowiedzi
bardzo często	0%
często	0%
czasami	20%
rzadko	13%
bardzo rzadko	29%
nigdy	38%

Tabela 5.

Częstotliwość omawiania tematów historycznych na lekcji języka niemieckiego

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi można stwierdzić, iż treści historyczne są bardzo rzadko włączane w proces glottodydaktyczny w przebadanych klasach. W nieco ponad jednej trzeciej przypadków historia na lekcji języka niemieckiego jest całkowicie pomijana. Oczywiście ocena tego jak często omawiany jest jakiś temat jest względna i przez każdego ucznia może być to odczuwane inaczej, jak również potrzeba odnoszenia się do treści historycznych może zależeć od programu nauczania, postawionych celów, czasu przeznaczanego na nauczanie, poziomu językowego czy zainteresowań uczniów. Nie zmienia to jednak faktu, że żadna z ankietowanych osób nie zaznaczyła odpowiedzi „bardzo często” oraz „często”.

7. Jeżeli na lekcji języka niemieckiego w Twojej klasie są prezentowane i omawiane treści historyczne dotyczące krajów niemieckojęzycznych, to przy pomocy jakich mediów jest to realizowane? Proszę zaznaczyć wszystkie media, które były w tym celu wykorzystane.

Poniższa tabela prezentuje rozkład odpowiedzi dotyczących wykorzystywanych materiałów dydaktycznych i źródeł treści historycznych na lekcji języka niemieckiego w ankietowanych klasach. Należy zaznaczyć, iż na pytanie to odpowiadali jedynie ci uczniowie, którzy w pytaniu poprzednim nie zaznaczyli odpowiedzi „nigdy”, czyli 47 uczniów (62%).

Materiały wykorzystywane do prezentacji treści historycznych	% odpowiedzi
teksty z podręcznika	28%
zdjęcia z podręcznika	18%
teksty literackie	8%
nagrania na kasecie/CD	7%
diagramy	6%
plakaty	6%
mapy	5%
strony WWW	5%
filmy	4%
nagrania wideo	3%
przedmioty autentyczne	3%
audycje TV	3%
audycje radiowe	2%
ulotki	1%
autentyczne teksty historyczne	1%

Tabela 6.

Materiały wykorzystywane do prezentacji treści historycznych

Na podstawie uzyskanych danych można stwierdzić, iż tematy historyczne są prezentowane i omawiane głównie na podstawie tekstów i zdjęć z podręcznika. Tylko nieliczne osoby wskazały media innego typu, głównie źródła graficzne i teksty literackie. Przyczyn tego można upatrywać w tym, że użycie materiałów innych niż podręcznik jest znacznie bardziej pracochłonne, gdyż muszą one zostać uprzednio poddane opracowaniu. Jak już wcześniej wspomniano, wciąż brakuje wskazówek dotyczących zarówno wyboru źródeł historycznych, jak i ich dydaktyzacji, co może rodzić obawy nauczycieli przed korzystaniem z innych materiałów niż podręcznik. Nie ulega wątpliwości, że podręcznik odgrywa znaczącą rolę w dostarczaniu treści historycznych, dlatego niezwykle ważnym jest, by zawarte w nim informacje były wolne od uprzedzeń, rzetelne i prawidłowe.

8. Jakie zagadnienia historyczne dotyczące krajów niemieckojęzycznych były dotychczas omawiane na lekcjach języka niemieckiego w Twojej klasie?

Tabela 7. udziela informacji o tematach, które były dotychczas omawiane w ankietowanych klasach. Należy zaznaczyć, iż do odpowiedzi na to pytanie uprawniona była zmniejszona grupa 47 uczniów, którzy w pytaniu nr 6 nie zaznaczyli odpowiedzi „nigdy”, przy czym 8 z nich nie udzieliło żadnej odpowiedzi.

Zagadnienia z historii krajów niemieckojęzycznych omawiane podczas lekcji języka niemieckiego	% odpowiedzi
mur berliński	34%
biografie znanych osób (G. Grass, R. Koch, W.A. Mozart, A. Merkel)	15%
historia landów, niemieckiego federalizmu	9%
II wojna światowa	8%
zabytki historyczne w Niemczech	6%
aktualna historia polityczna Niemiec	4%
reformacja	3%
historia niemieckiego przemysłu	2%
brak odpowiedzi	19%

Tabela 7.

Zagadnienia z historii krajów niemieckojęzycznych omawiane na lekcji języka niemieckiego wskazane przez ankietowanych uczniów

Na podstawie powyższych danych można stwierdzić, że wymienione tematy dotyczą tylko historii Niemiec. Na uwagę zasługuje fakt, iż każdy z tych tematów spełnia postulat odniesienia do rzeczywistości. Za ich pomocą można objaśnić wiele zjawisk społecznych występujących w Niemczech, np. na podstawie historii muru berlińskiego daje się wytłumaczyć m.in. wciąż obecny mentalny podział na Niemcy Wschodnie i Zachodnie, historia reformacji wyjaśnia religijną strukturę społeczeństwa, zaś historia niemieckiego przemysłu umożliwia zrozumienie tematyki imigrantów w Niemczech oraz potęgi gospodarczej tego kraju. Warto zaznaczyć, że w pewnym stopniu konfrontuje się też uczniów z biografiami sławnych postaci historycznych,

przedstawiciele różnych dziedzin życia. W ten sposób realizuje się postulowaną przez Weimanna i Hoscha (1991: 138) zasadę prezentacji wydarzeń historycznych z perspektywy ich uczestników i świadków.

9. Jakie kwestie dotyczące historii krajów niemieckojęzycznych powinny być Twoim zdaniem omawiane na lekcji języka niemieckiego? Proszę je wymienić.

Ostatnie pytanie miało na celu zbadanie preferencji uczniów odnośnie do tematów dotyczących historii Niemiec, Austrii i Szwajcarii, które chcieliby chętnie omówić podczas zajęć z języka niemieckiego w swojej klasie. Poniższa tabela przedstawia propozycje uczniów.

Propozycja tematyki historycznej	% odpowiedzi
II wojna światowa	20%
II wojna światowa z perspektywy Niemców	6%
historia sztuki i literatury krajów niemieckojęzycznych	6%
najważniejsze informacje z najnowszej historii krajów niemieckojęzycznych	6%
wybrane aspekty historii Austrii i Szwajcarii	4%
wydarzenia, które miały wpływ na historię Polski i Europy	4%
wydarzenia, które miały wpływ na kształtowanie się świadomości narodowej obywateli tych krajów	4%
historia języka niemieckiego	1%
biografie znanych niemieckojęzycznych wynalazców i odkrywców	1%
brak propozycji bez uzasadnienia	20 %
brak odpowiedzi uzasadniona stwierdzeniem, iż znajomość treści historycznych nie jest konieczna do rozwoju kompetencji komunikacyjnej	28%

Tabela 8.

Propozycje tematów historycznych na lekcję języka niemieckiego wskazane przez badanych uczniów

Pytanie to pozwoliło ustalić, iż mimo że uczniowie zdają sobie sprawę z ważnej roli historii w życiu, to wciąż jeszcze nie są świadomi korzyści, które mogą wynikać z włączenia tematyki historycznej do procesu ucze-

nia się języka niemieckiego. Świadczy o tym fakt, iż 28% respondentów nie podało żadnej propozycji uzasadniając to stwierdzeniem, iż treści historyczne nie są ważne dla rozwoju kompetencji komunikacyjnej a 20% nie udzieliło żadnej odpowiedzi. Na podstawie powyższej tabeli można stwierdzić, że odpowiedzi uczniów charakteryzują się dużym stopniem ogólności. Daje się jednak wyraźnie zauważyć, iż uczniowie mają stale potrzebę odnoszenia się do tematu II wojny światowej.

Podsumowanie

Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród uczniów klas trzecich w wybranych poznańskich liceach ogólnokształcących pokazały, że tematy dotyczące historii krajów niemieckojęzycznych są poruszane na lekcjach języka niemieckiego w nieznacznym stopniu. Podstawę do ich omawiania stanowią teksty i fotografie zamieszczone w podręczniku, co zatem potwierdza istotną rolę tego medium w aspekcie omawiania treści historycznych na zajęciach z języka niemieckiego. Poza tym okazało się, że większość ankietowanych pojmuje historię jako naukę o wydarzeniach przeszłych, a także jako nudny i trudny przedmiot szkolny, co najprawdopodobniej wpływa na to, iż uczą się jej niechętnie. Mimo, iż doceniają oni przydatność wiedzy historycznej w życiu i są świadomi, że pozwala ona im lepiej zrozumieć współczesną rzeczywistość, nie odczuwają potrzeby poruszania takiej tematyki na lekcjach języka niemieckiego, chyba że dotyczy ona kwestii II wojny światowej. Ponadto dało się zauważyć, że uczniowie znacznie lepiej orientują się w historii Niemiec aniżeli w dziejach Austrii czy Szwajcarii. Kończąc, należy jeszcze raz podkreślić, że glottodydaktyka odkryła potencjał treści historycznych stosunkowo niedawno, dlatego potrzeba jeszcze wiele pracy, by mógł on zostać w pełni wykorzystany w procesie uczenia się i nauczania języka obcego.

- ABCD-Thesen zur Rolle der Landeskunde im Deutschunterricht* 1990. In: *Fremdsprache Deutsch* 3, 60-61.
- Brockhaus — die Enzyklopädie : in vierundzwanzig Bänden. Bd. 8.* 1996. Leipzig , Mannheim: F. A. Brockhaus.
- Erdmenger, M. 1996. *Landeskunde im Fremdsprachenunterricht*. Ismaning: Max Hueber Verlag.
- Koreik, U. 1995. *Deutschlandstudien und deutsche Geschichte. Die deutsche Geschichte im Rahmen des Landeskundeunterrichts*. Hohengehren: Schneider Verlag Hohengehren GmbH.
- Koreik, U. 2001. Geschichte und Landeskunde. In: Helbig, G., Götze, L., Henrici, G. & Krumm, H.-J. (eds). 2001: *Deutsch als Fremdsprache: ein internationales Handbuch. Band 2*. Berlin: de Gruyter Verlag, 1273-1278.
- Koreik, U. 2009. Und dann plötzlich (...) war Kulturkunde Trumpf. Zur zukünftigen Rolle der Landeskunde bzw. Kulturstudien im Fach Deutsch als Fremdsprache in einer veränderten Hochschullandschaft. *Information Deutsch als Fremdsprache* 36(1): 3-34
- Koreik, U. 2012: Deutsche Geschichte im DaF-Unterricht — zur Arbeit mit historischen Quellen. In: Hieronimus, M. (eds) 2012: *Historische Quellen im DaF-Unterricht*. Göttingen: Universitätsdrucke Göttingen, 1-13.
- Koselleck, R. 1975. Geschichte, Historie. In: Brunner, O., Conze, W. & Koselleck, R. (eds). 1975. *Geschichtliche Grundbegriffe. Historisches Lexikon zur politisch-sozialen Sprache in Deutschland*. Stuttgart: Klett Verlag, 593-717.
- Lenger-Sidiropoulou, R.-M. 2008. Landeskunde und Geschichte im interkulturellen DaF-Unterricht am Beispiel des Themenbereichs Migration. *Zielsprache Deutsch* 35(1): 23-35.
- Majjala, M. 2006. Die Darstellung von Geschichte in Lehrwerken für Deutsch als Fremdsprache — am Beispiel des Nationalsozialismus. *Information Deutsch als Fremdsprache* 33(1): 13-30.
- Nipperdey, T. 1991. Neugier, Skepsis und das Erbe. Vom Nutzen und Nachteil der Geschichte für das Leben. In: Nipperdey, T. 1991. *Nachdenken über die deutsche Geschichte*. München: C. H. Beck, 7-24.
- Schmidt, S. & Schmidt, K. 2007. Erinnerungsorte — Deutsche Geschichte im DaF-Unterricht. *Information Deutsch als Fremdsprache* 34(4): 418-427.

- Schrader, H. 2003. Begegnung mit Geschichte im Fremdsprachenunterricht. In: Eckhart, J. & Wendt, M. (eds.) 2003. *Interkulturelles und transkulturelles Lernen im Fremdsprachenunterricht*. Frankfurt a. Main: Peter Lang, 195-207.
- Weimann, G. & Hosch, W. 1991. Geschichte im landeskundlichen Deutschunterricht. *Zielsprache Deutsch* 22(3), 134-142.
- Winkler, H.-A. 2011. Wir sind rückwärts gekehrte Propheten. <http://www.spiegel.de/unispiegel/wunderbar/heinrich-winkler-ueber-historiker-wir-sind-rueckwaerts-gekehrte-propheten-a-751563.html>. Dostęp 15.05.2013.